

ارزیابی تحولات سیاسی خاورمیانه با رویکردی اقتصادی

غلامعلی رموی

کارشناس اقتصاد

در سال‌های اخیر، تحولات سیاسی و ژئوپلیتیکی خاورمیانه تاثیر قابل توجهی بر اقتصاد جهانی داشته‌اند. رقابت قدرت‌ها، شکل‌گیری بلوک‌های دفاعی و تنش‌های منطقه‌ای، ساختار اقتصادی و امنیت انرژی منطقه را تحت‌تاثیر قرار داده است. در این میان، ایران با برخورداری از منابع غنی انرژی، شبکه اقتصادی گسترده و نفوذ فرهنگی، نقش محوری در تعیین مسیر تحولات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای ایفا می‌کند.

ایران دارای یکی از بزرگ‌ترین ذخایر نفت و گاز جهان است و تولید گاز آن در برخی گزارش‌ها تا ۳۴ میلیارد فوت مکعب در روز اعلام شده است (Reuters, ۲۰۲۵). برنامه‌های توسعه پتروشیمی ایران با هدف رسیدن به درآمد حدود ۵۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۲۷، علاوه بر تامین مالی داخلی، ظرفیت اثرگذاری ژئوپلیتیک کشور در منطقه را تقویت می‌کند (Tasnim News, ۱۴۰۰).

جنگ ۱۲روزه اخیر میان ایران و اسرائیل نمونه‌ای از نحوه تاثیرگذاری ایران بر اقتصاد منطقه و بازار جهانی انرژی بود. در جریان این درگیری، نرخ نفت برنت جهشی حدود ۱۷ درصد را تجربه کرد و به حدود ۸۰ دلار در هر بشکه رسید (Hamshahri Online, ۲۰۲۵). با این حال، جریان پایدار صادرات نفت و مدیریت تنگه هرمز موجب شد تا تاثیرات این تنش‌ها محدود باقی بماند (Reuters, ۲۰۲۵). این امر نشان‌دهنده تاب‌آوری نسبی اقتصاد انرژی ایران و توانایی آن در مدیریت شوک‌های منطقه‌ای است، با این حال کاهش درآمد دولت و تشدید کسری بودجه هزینه‌های این هژمونی را نیز نمایان می‌کند (Asrian, ۲۰۲۵).

علاوه بر توان نظامی ناشناخته، قدرت موشکی و لجستیک، یکی از ابزارهای اقتصادی ایران، تهدید به بستن تنگه هرمز است. این گذرگاه استراتژیک روزانه نزدیک به ۲۰درصد نفت جهان را انتقال می‌دهد (The Guardian, ۲۰۲۵). هرگونه اختلال در این مسیر می‌تواند بازار جهانی انرژی و رشد اقتصادی کشورها را تحت‌تاثیر قرار دهد. صندوق بین‌المللی پول نیز هشدار داده است که تنش‌های نظامی در خاورمیانه می‌تواند رشد اقتصادی جهانی را کاهش دهد (The Guardian, ۲۰۲۵). از سوی دیگر، بازارهای جهانی انرژی به‌دلیل تنوع منابع و انعطاف‌پذیری بیشتر نسبت به گذشته، توانسته‌اند اثر بحران‌های منطقه‌ای را کاهش دهند (GIS Reports, ۲۰۲۵).

فراترس از اقتصاد نفت و گاز، ایران از منظر فرهنگی و منطقه‌ای نیز نفوذ قابل‌توجهی دارد که مرزهای جغرافیایی را پشت‌سر گذاشته است. در آسیای میانه، ایران با کشورهای تاجیکستان، افغانستان و برخی جمهوری‌های دیگر دارای اشتراک‌های زبانی، فرهنگی و تاریخی است و از این طریق نفوذ اقتصادی و سیاسی خود را تقویت کرده است (ca-c.org). در همسایگی عربی، ایران ترکیبی از تعاملات اقتصادی، سیاسی و فرهنگی را دنبال می‌کند که جایگاه تمدنی آن را فراتر از مرزهای جغرافیایی تثبیت کرده است (iranianperspective.com).

پیمان‌ها و همکاری‌های منطقه‌ای، از جمله مشارکت در ساختارهای اقتصادی و امنیتی، نیز به گسترش نفوذ ایران کمک می‌کنند. این رویکرد نشان می‌دهد که هژمونی نوین ایران نه‌تنها در حوزه انرژی، بلکه در شبکه‌های تجاری، فرهنگی و دیپلماتیک منطقه‌ای نیز قابل‌مشاهده است. حضور ایران در پیمان‌هایی مانند شانگهای و همکاری با کشورهای همسایه باعث شده است تا تاثیرگذاری آن از مرزهای جغرافیایی محدود فراتر رود و نقش اقتصادی ایران در منطقه تثبیت شود.

با این حال، اقتصاد ایران با چالش‌های متعددی روبه‌روست. فشار تحریم‌ها، نوسانات بازار جهانی، محدودیت‌های زیرساختی و رقابت منطقه‌ای با کشورهایی مانند ترکیه، عربستان و امارات، ریسک حفظ هژمونی اقتصادی را افزایش می‌دهد. کاهش صادرات غیرنفتی در برخی دوره‌ها ریسک وابستگی به منابع محدود را نشان می‌دهد (MEForum, ۲۰۲۵). همچنین تهدیدات امنیتی و نظامی به زیرساخت‌های انرژی و حمل‌ونقل می‌تواند اثرات اقتصادی ایران و منطقه را تحت‌تاثیر قرار دهد (IRNA, ۲۰۲۵).

پیامدهای هرگونه تنش در خاورمیانه محدود به ایران نیست. اختلال در بازار انرژی می‌تواند رشد اقتصادی جهانی را کند کرده و امنیت مالی بسیاری از کشورها را تحت‌تاثیر قرار دهد. بنابراین، مدیریت منطقی و خلاقانه تحولات منطقه نیازمند رویکردی چندجانبه و مبتنی بر دیپلماسی است. بی‌توجهی به ظرفیت‌ها و چالش‌های اقتصادی و فرهنگی ایران، می‌تواند هم برای منطقه و هم برای اقتصاد جهانی پیامدهای جدی به‌همراه داشته باشد. عملکرد ایالات‌متحده در دوران ریاست‌جمهوری ترامپ نمونه‌ای از راهبرد دوگانه در عرصه جهانی است؛ سیاستی که هم‌زمان بر تعامل و فشار متکی است و در نتیجه به‌جای کاهش تنش‌ها، پیچیدگی بحران‌ها را افزایش می‌دهد. چنین رویکردی در خاورمیانه، جایی که ایران نقش محوری در اقتصاد و ژئوپلیتیک منطقه ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای عمل می‌کند که نه‌تنها موجب کاهش تنش‌ها نمی‌شود، بلکه امکان گسترش بحران‌های اقتصادی و سیاسی را افزایش می‌دهد. در این چارچوب، مدیریت منطقی و چندجانبه تحولات منطقه‌ای، همراه با دیپلماسی هوشمندانه و توجه به ظرفیت‌های اقتصادی ایران، ضروری است تا از تشدید بی‌ثباتی و پیامدهای احتمالی برای بازار انرژی و اقتصاد جهانی جلوگیری شود.

در نهایت، هژمونی اقتصادی ایران ترکیبی از قدرت انرژی، تاب‌آوری اقتصادی، شبکه‌های فرهنگی و نفوذ منطقه‌ای است. این قدرت هم فرصت و هم چالش برای نظم جهانی محسوب می‌شود و تعامل هوشمندانه جهانیان با ظرفیت‌ها و محدودیت‌های ایران می‌تواند مسیر خاورمیانه و اقتصاد جهانی را به‌سمت ثبات و توسعه هدایت کند.

خبر

بابهره‌برداری از طرح انتقال آب دریا به فلات مرکزی

وابستگی فولاد مبار که به آب زاینده‌رود قطع می‌شود

با ۳۵ هزار میلیارد تومان هزینه، حدود ۸۰۰ کیلومتر لوله‌گذاری در اندازه‌های ۱۶۰۰ و ۲۰۰۰ میلیمتر اجرا شده است. همچنین در کنار اجرای خط جدید، برای تامین سریع‌تر آب، از طرح انتقال آب صنایع استان‌های کرمان و یزد، آب خریداری و به اصفهان منتقل کرده‌ایم. وی ابراز امیدواری کرد: با تکمیل مراحل بعدی، زیرساختی مطمئن و بلندمدت برای تامین آب صنایع اصفهان از دریا ایجاد شود.

مدیر انرژی و سیالات فولاد مبار که در ادامه تشریح ابعاد طرح انتقال آب از دریا به صنایع اصفهان، با‌شاره به نقش این طرح ملی در صیانت از منابع آبی استان گفت: سهم صنعت از آب حوضه زاینده‌رود تنها حدود ۳ تا ۴ درصد بوده و با ورود آب دریا، این میزان به‌طور کامل آزادسازی شده است. اینکه همین ۳ تا ۴ درصد چه تاثیری بر ادامه و احیای حوضه آبی زاینده‌رود دارد، موضوع مفصلی است که نیاز به بررسی دقیق دارد، اما باید تاکید کنم که این اقدام، تنها بخشی از یک مجموعه اقدامات اصلاحی است. در سایر بخش‌ها نیز، گام‌های مهمی آغاز شده و لازم است در حوزه کشاورزی و دیگر بخش‌ها نیز، اصلاحات جدی انجام شود تا بتوانیم جریان دائمی زاینده‌رود را احیا کنیم.

سیدامیر طباطبائیان افزود: با اجرای طرح انتقال آب دریا، تمام نیاز آبی فولاد مبار که از این طریق تامین می‌شود، پیش از این، حدود یک تا ۱،۵ درصد از نیاز آبی مجموعه از زاینده‌رود برداشت می‌شد که اکنون با اجرای این طرح ملی، این رقم به صفر رسیده است. دیگر صنایع نیز، با بهره‌گیری از این آب، دیگر نیازی به برداشت از زاینده‌رود و حوضه ابریز آن نخواهند داشت.

طباطبائیان در ادامه درباره سرنوشت پساب‌های تصفیه‌شده که پیش از اجرای طرح حدود ۲۰ درصد از آب موردنیاز فولاد مبار که را تامین می‌کرد، توضیح داد: طرح جمع‌آوری و انتقال پساب‌های شهری، طرحی بود که از سال ۱۳۹۲ آغاز شد و فولاد مبار که پیشگام اجرای آن در کشور بود. این نخستین طرح بزرگ جمع‌آوری پساب شهری در شهرستان مبارکه بود که با حمایت فولاد مبار که اجرا شد.

مصرف آب بیش از ۲برابر الگو جریمه دارد

مصرف بیش از ۲برابر، تعرفه بازدارنده تعیین شده است. وی همچنین از اجرای برنامه‌های تشویقی برای کاهش مصرف خبر داد و گفت: وزارت نیرو تشویقات ویزه‌ای برای بازچرخانی آب در واحدهای مسکونی ابلاغ کرده است و متقاضیان می‌توانند با نصب کاهنده‌های مصرف روی شیرآلات تا ۲۵ درصد در مصرف خود صرفه‌جویی کنند. معاون برنامه‌ریزی و امور اقتصادی شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور در پایان تاکید کرد: در کنار تعرفه‌ها، مجموعه‌ای از اقدامات مکمل برای کاهش مصرف در نظر گرفته شده است تا مردم بتوانند مصرف خود را به زیر الگوی تعیین‌شده، کاهش دهند.

معاون شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور با‌شاره به اینکه نرخ تمام‌شده آب بیش از ۶ هزار و ۵۰۰ تومان است، تصریح کرد: ۲ برابر الگو نیز تعرفه حمایتی اعمال می‌شود، در حالی که برای مصرف بیش از ۲برابر، تعرفه بازدارنده تعیین شده است.

به‌گزارش ایلنا، مسعود علویان‌صدر در نشست حاشیه‌ای بیست و یکمین نمایشگاه بین‌المللی صنعت آب با تاکید بر سیاست‌های وزارت نیرو در زمینه مدیریت مصرف آب گفت: هدف ما ایجاد سازگاری در مردم برای استفاده بهینه از منابع آبی است و همه برنامه‌ها و امکانات ما بر همین اساس تعریف شده است.

آغاز گشت ویژه کنترل مصرف گاز در تهران

وی افزود: این طرح با استقرار ۱۲۰ گروه تخصصی پایش و بازرسی اجرا می‌شود که به‌صورت شبانه‌روزی وضع دمای محیط و عملکرد سامانه‌های گرمایشی را در ادارات و اماکن عمومی بررسی می‌کنند. مدیرعامل شرکت گاز استان تهران بیان کرد: این گروه‌ها موظفند افزون بر کنترل دمای ادارات در ساعات کاری، در ساعات غیراداری و روزهای تعطیل نیز موتورخانه‌ها و تجهیزات گرمایشی را رصد کنند تا از خاموش بودن کامل آنها اطمینان حاصل شود.

اعوانی رعایت دمای رفا حداکثر ۲۰ درجه سانتیگراد، روشن کردن سامانه‌های گرمایشی یک ساعت پیش از آغاز کار، خاموش کردن آن یک ساعت پیش از پایان فعالیت اداری و تعطیلی کامل گرمایش در روزهای

مدیرعامل شرکت گاز استان تهران با اعلام اینکه گشت ویژه پایش و کنترل مصرف گاز ادارات دولتی و اماکن عمومی با حضور ۱۲۰ گروه تخصصی بازرسی آغاز شده است، گفت: با دستگانه‌هایی که الگوی مصرف را رعایت نکنند، بدون اغماض برخورد می‌شود.

به‌گزارش شرکت گاز استان تهران، علیرضا اعوانی با بیان اینکه از چهارشنبه (۱۲ آذر) گشت ویژه پایش مصرف گاز ادارات دولتی و اماکن عمومی تهران رسماً آغاز شده است، اظهار کرد: در فصل سرد سال و با هدف مدیریت مصرف بهینه انرژی، همه دستگاه‌های اجرایی و عمومی استان تحت‌نظارت مستمر قرار می‌گیرند و رعایت الگوهای مصوب هیات‌وزیران، برای همگان الزامی است.

ویژه تر از خبر

گام سرنوشت‌ساز برای پرونده کرسنت

ورشکستگی، این انتقال را «معامله‌ای کمتر از ارزش واقعی و با هدف جلوگیری از وصول طلب» توصیف کرده و حکم داده بود که انتقال انجام‌شده فاقد اعتبار است. این رأی در هشتم مهر ۱۴۰۴ توسط دادگاه استیناف تایید شد، اما به‌دلیل اختلاف‌نظر میان ۳ قاضی این مرجع، امکان ارجاع پرونده به دیوان عالی فراهم شد. وکلای ایران در ۱۱ مهر با استفاده از همین امکان، درخواست فرجام‌خواهی در دیوان عالی را ثبت کردند و اکنون با پذیرش این درخواست، امید تازه‌ای برای بازبینی حقوقی رأی صادره پدید آمده است. در واقع با ورود دیوان عالی به موضوع، سرنوشت اجرای این حکم به نتیجه رسیدگی در بالاترین مرجع قضایی انگلیس گره خورده و هرگونه اقدام درباره ساختمان یادشده تاگزیر در پرتو تصمیم نهایی این مرجع خواهد بود. شرکت کرسنت طی سال‌های اخیر، در برخی مراجع قضایی از جمله در انگلیس برای شناسایی و توقیف دارایی‌های منتسب به شرکت ملی نفت اقدام کرد و پرونده مربوط به ساختمان صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت در لندن نیز یکی از نمودهای همین روند به‌شمار می‌رود. اکنون ثبت فرجام‌خواهی در دیوان عالی انگلیس تازه‌ترین و شاید مهم‌ترین گام حقوقی در مسیر مقابله با اجرای این حکم تلقی می‌شود و به گفته ناظران حقوقی می‌تواند سرنوشت پرونده را در راستای منافع طرف ایرانی تغییر دهد.

دیوان عالی انگلیس با ثبت رسمی فرجام‌خواهی شرکت ملی نفت ایران در پرونده حقوقی کرسنت، موضوع را برای رسیدگی در دستور کار خود قرار داده و به این ترتیب روزنه‌ای تازه برای جلوگیری از مصادره ساختمان ارزشمند صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت در لندن گشوده شده است. به‌گزارش روز شنبه ایرنا، پایگاه اطلاع‌رسانی رسمی دیوان عالی انگلیس با انتشار اطلاعات این پرونده اعلام کرده که شکایت شرکت ملی نفت ایران با شناسه UKSC۰۲۵/۱۹۰۲۰ ثبت شده و قرار است در بالاترین نهاد قضایی این کشور مورد رسیدگی قرار گیرد. براساس اطلاعات منتشرشده در پایگاه رسمی دیوان عالی انگلیس، این پرونده در زمره موارد فرجام‌خواهی به‌موجب حق قانونی (of right appeal) ثبت شده است؛ اصطلاحی که در نظام حقوقی انگلیس به دعوایی اطلاق می‌شود که طبق مقررات، رسیدگی فرجامی به آنها در دیوان عالی بدون نیاز به اخذ مجوز جداگانه از خود دیوان انجام می‌شود و صرفاً با رعایت شرایط و مهلت‌های قانونی، امکان طرح آن فراهم است. کرسنت مدعی است که شرکت ملی نفت ایران پس از صدور رأی داوری بین‌المللی به‌نفع این شرکت، ملک موسوم به «خانه NIOC» را به صندوق بازنشستگی و رفا کارکنان صنعت نفت منتقل کرده تا دارایی‌های خود را از دسترس طلبکاران خارج کند. دادگاه بدوی لندن در سال گذشته با استناد به بند ۴۲۲ قانون